# PROFESSOR DR K. SCHILDER,
## vindicerend het recht Gods

Nu hij gevallen is — neen, nu hij opgegaan is tot God, zijn God, de bron van vreugd: nu hij, de man aan wie de Heere geschonken had zó rijke en zó vele gaven als het Hem zelden behaagt aan een mens toe te kennen; nu hij, de reus met het kinderhart, de athleet, die zachtmoedig was en nederig van hart; de man van ongelofelijke geleerdheid, breedheid en diepte van blik, die met grote waardering kon luisteren naar rede of preek van anderen; die als prediker een brede schare in de ban heeft van zijn welsprekendheid, maar als antwoord op de angstige blik van een klein meisje, dat even de kerk uit moet en nu schichtig omhoog ziet wat de dominé daar in de hoogte wel van die storing denken zal, geeft: een onderbreking, een vriendelijke lach en hoofdknik; nu hij, die geen gunsten vroeg, maar ze bewees; die onder de zeer overmatige arbeid zwoegde en zich afsloofde en tevens klaagde, dat hij zoveel tijd had laten verloren gaan; die zelf zeer nauw met de Heere leefde, doch vitters en bedillers voorhield, dat tollenaars en hoeren vele anderen zullen voorgaan in het koninkrijk Gods; die leefde voor Christus en Zijn kerk, en zich in die liefde-dienst geheel gaf, maar er last van had, dat in gezelschap de conversatietoon door hem slechts met moeite getroffen kon worden; die om Christus' wil smaad en vervolging onderging en gescholden werd, maar nooit gewaagde van hetgeen hem persoonlijk gekrenkt en geknauwd had, wijl hij het overgaf aan Hem, die rechtvaardig oordeelt —

nu hij van ons gescheiden is, blijft ons hart en blijven daarom onze gedachten bij hem toeven. Maar bóven het smartelijk heimwee en de pijn van het scheiden gaat uit de dankbaarheid, dat de Heere zo goed en barmhartig was, hem ons te schenken, dat Hij hem zulk een lange reeks van jaren wilde gebruiken in Zijn dienst. Zijn leerlingen, wat hebben ze van hem genoten; wij, zijn collega's, wat hebben we prachtige jaren met hem gehad!

Wie bij een berg staat, ziet nog maar een deel; wie bij een berg woont, hem beklom en exploreerde, weet er wat meer van. Wie onze overleden broeder, die grote in Israël, van nabij gekend heeft, weet haast niet waar te beginnen en waar te eindigen; daarom hier niet meer dan een enkele facet: zijn handhaven van het recht des Heeren.

Veel heeft onze broeder over het recht Gods nagedacht. Wat hij in het Woord over dat recht vond, heeft hij bepeinsd, verwerkt. En dat recht was hem geen abstractie, geen denkfiguur boven en buiten zijn eigen leven, maar concrete werkelijkheid. Zelf heeft hij voor dat recht Gods gebeefd, zelf is hij onder dat recht gebroken, heeft hij Christus als zijn gerechtigheid voor God leren aangrijpen, heeft hij tenslotte dat recht van harte liefgekregen. En hij is geworden een strijder voor het recht des Heeren.

Toen heeft hij ook, de Schriften onderzoekend, bevonden, dat de rechtsgedingen Gods gevoerd worden in het kader, in het rechtsraam, van het verbond, en heeft hij, klaarder dan die vóór hem kwamen, het rechte en recht-spreken Gods in Zijn verbond aangewezen en toegelicht. Scherp tekent hij de rechten Gods over de eerste en tweede Adam en wie in hen gevonden worden: de eis Gods ook tussen bondeling en bondeling. Als hij spreekt over de rechtsregels van het verbond: de sancties, de stipulaties, de bondsstatuten, dan achten zijn tegenstanders zulks vreemd en onnavolgbaar, wijl „juridisch", en daar bedoelen ze dan mee: slechts behorend tot de „uitwendige zijde" van het verbond; hij antwoordt zeer terecht, dat zulk een misvatting komt op rekening van het subjectivisme in hun verbondsleer, en dat al wie een „Woord Gods" tot het „slechts" uitwendige rekent, eer op de doperse dan op de gereformeerde banen zich voortbeweegt.

In Schriftuurlijke distinctie (hoe vreesde hij, zich ook maar één stap van Gods Woord te distanciëren!) onderscheidde hij tegenover het recht Gods onze verhouding en houding, onze „staat" en onze „toestand", onze overeenstemming met Gods wet en recht in forensische en ethische zin. Forensisch, hoe menigmaal komt dit woord, opgehaald uit de rijke woordenschat van lang verholen gebleven gereformeerde theologie, bij hem voor: het al of niet vrije passage kunnen bekomen voor de vierschaar Gods. En de zaak van het recht ook onder mensen, ook in de kerk, is voor hem niet een kwestie, min of meer sub rosa te behandelen, onttrokken aan ogen en biddende harten van het kerkvolk, zo entre-nous in een ronde-tafelconferentie, maar ook elke betwisting van het recht dat de Heere onder mensen bestelde is een causa forensis, die niet in het verborgen, maar op het forum, voor God en Zijn heilige engelen, voor ieders oog behandeling eist, want alle poging, de kerk los te maken of te verwijderen van het Woord is krenking van de rechten des Heeren, is een brutale aanslag op Christus' kerk en daarin op Christus Zelf.

Zó heeft onze broeder het gezien, zo heeft hij, na onder het recht Gods zelf doorgegaan te zijn, het ook anderen aan het geweten gelegd.

Diezelfde man nu, die leefde en streed voor de rechten des Heeren, wordt in de rampzalige (en voor de kerk toch tevens lichtende!) bezettingsjaren aangeklaagd en veroordeeld als aanranders van de rechten Gods: als hij opkomt tegen een boven-Schriftuurlijke, en dies on-Schriftuurlijke binding, wordt zijn gehoorzaamheid en zijn vindiceren van de rechten des Heren gekwalificeerd als..... scheurmaking, in wezen muiterij, en wordt hij onverhoord ambtelijk van kant gemaakt: geschorst en afgezet.

> *Afgevaardigden van Gereformeerde Kerken, u allen groet ik, om in U de kerken, die mij riepen, te eren, te danken, en te vragen om haar gebed. Moge ik niet onbescheiden zijn, als ik met name de afgevaardigden, predikanten en ouderlingen, van de kerken van Rotterdam-Delfshaven noem. Indien mijn leven iets betekenen mag, van nu af aan, voor al onze kerken te zamen, dan eer ik daarin als Gods instrument deze kerk, welker raad mij de gelegenheid tot studie opende, en haar dienaren des Woords, zonder wier toewijding en offerwil ik aan deze plaats niet zou staan. En voorts hoop ik mijn leven aan die kerken te geven, die ik heb liefgekregen, en wier beeld voor mij rijst in de levenscontinuiteit, die ik als draagster van Gods werken eer, zovaak ik mij realiseer, dat mijn gang naar de collegezaal mijner kerken mij voert tussen de plaatsen waar mijn ouders mij het leven gaven, en ik hun graf zag delven.*
>
> *IK HEB GEZEGD.*
>
> *(Slot van de Inaugurele rede van Prof. Schilder, gehouden 14 Jan. 1934).*

De poging van de synode, de kerken te verleiden om in haar dwaalspoor te treden en het onrecht, gepleegd tegenover God en mensen goed te keuren, slaagde slechts ten dele: vele kerken maakten zich van de fatale synodebesluiten vrij; velen die helaas achterbleven, laakten scherp wat de synode misdeed.

Toen heeft God onze broeder „in ruimte gezet": tienduizenden, die zijn strijd medestreden, hem liefhadden, voor hem baden. Vlak naast hem stond onze Greijdanus, zijn trouwe, onkreukbare medestrijder, en éér deze werd bevorderd tot de heerlijkheid, had de Heere gezorgd, dat anderen in het strijdperk aan prof. Schilder's zijde stonden.

Het grievend onrecht, hem aangedaan, heeft onze broeder niet verbitterd. Wel gevoelde hij, bij de herinnering, de schrijnende pijn van de lidtekenen; voerde zijn weg in Utrecht langs de bewuste kerk, dan zei hij enkel maar: „dáár is het gebeurd". Maar hij haatte de gebonden kerken allerminst; er leefde in hem nog de stille, gestadige hoop, dat eens het gepleegde onrecht zou worden erkend, en er herstel zou komen, en samenleven naar de rechten Gods weer mogelijk zou zijn.

De tijd is voorbij, evenals ten aanzien van professor Greijdanus, dat hem vergeving gevraagd kan worden voor hetgeen men tegen hem misdeed. Maar ieder wete: het recht, dat deze dienaar vindiceerde was het recht van zijn Meester. En ieder beve voor het recht des Heeren!

Een „iuridische" figuur, prof. Schilder; een „formeel" mens; een man van regeltje zóveel van de verordening; een, die stapelde gebod op gebod? Allerminst: bij de Heere is het recht nooit te scheiden van Zijn liefde; bij wie Zijn beeld vertoont gaan recht en liefde hand in hand. Onze broeder had geleerd, dat Christus niet in de wereld kwam om haar te verderven, maar om haar te behouden; dat het recht in de liefde en de liefde in het recht bedoelen: opnieuw de hals te buigen onder het zachte juk van Christus; dat wiens eigen voeten gedurig gaan ter overtreding en wie het grote geduld heeft gezien, dat God met hem heeft, zelf geduld moet oefenen in het terugbrengen van anderen van de doolweg.

Prof. Schilder heeft getoond, dát te verstaan, want hij heeft het in praktijk gebracht. Gode zij dank voor de gave, ons in hem geschonken. En wij verheugen ons, dat onze broeder staat in de volle glans van de rechten des Heeren, die zo heilig zijn en goed.

P. D.

# Professor Schilder als COLLEGA

Toen mij verzocht werd over onze overleden broeder enkele woorden te schrijven, heb ik niet willen weigeren. Ik mocht het ook niet, geloof ik.

Ik schrijf niet om een groot man nog wat in de hoogte te steken.

Maar wel „om des naasten eer en goed gerucht naar mijn vermogen voor te staan en te bevorderen". Dat is, dunkt mij, niet alleen geoorloofd, maar verplicht.

Men heeft van hem veel kwaad geschreven en meer nog verteld.

Ik las daar wel wat van en hoorde ook wel eens wat.

Het ergste vond ik als men zei: „Je moest alles maar eens weten".

Ik kende Prof. Schilder persoonlijk niet en had hem zeer zelden gehoord.

Was geen „Schilderiaan", waaraan hij zelf trouwens een hekel had.

Toen ik mij niet wilde conformeren aan zekere besluiten ener synode, heeft men getracht mij op verschillende manieren te bewegen toch maar het hoofd in de schoot te leggen. Eén van de argumenten die men bezigde was: Je komt — of je wilt of niet — bij de „Vrijgemaakten" terecht. Dat is: Je komt bij Schilder terecht. Wat mij niet verhinderd heeft neen te zeggen toen het neen moest wezen. Waarvoor ik nog altijd dankbaar ben.

Toen in 1948 m'n benoeming volgde als opvolger van prof. Greijdanus, kwam ik inderdaad in de buurt van Prof. Schilder terecht.

Nog levendig herinner ik mij dat ik hem ontmoette na een zitting van de synode van Amersfoort. Voor het eerst van m'n leven.

Nu zou ik hem dan leren „kennen".

Men had mij tegen hem gewaarschuwd.

Ik zou alleen maar goede vrienden met hem kunnen blijven, als ik naar zijn pijpen wilde dansen. Ik zou wel zien wat een „onmogelijk" mens hij was.

En dergelijke praatjes meer. Het heeft geen zin ze hier neer te schrijven. Ik had me van al die vertelseltjes niet al te veel aangetrokken.

Het kwaad van de boze tong en het gerucht was me niet onbekend.

Ik kan nu rustig zeggen: Van al die praatjes was er geen woord waar.

Het eerste contact in Amersfoort was van zeer verblijdende aard.

Ik had bezwaren tegen het aanvaarden van m'n benoeming.

Welke die waren doet er nu niet toe.

Ik had in m'n leven enige ervaring opgedaan met binding aan „gangbare meningen". Waaraan ik een hartgrondige afkeer had en heb.

Ik begeerde en begeer vrijheid, zo ruim en breed als maar mogelijk is binnen de gebondenheid aan de Heilige Schrift en aan de Belijdenisschriften der Kerk.

Ik noemde bij de eerste kennismaking één punt, waarvan ik vrij zeker wist, dat ik met Prof. Schilder van inzicht verschilde.

Dat punt bracht ik ter sprake.

Maar onmiddellijk bleek mij, dat Prof. Schilder de door mij begeerde vrijheid volkomen eerbiedigde. Hij dacht er niet aan ook maar iemand aan iets meer te binden dan aan de Schrift en aan de Belijdenis.

Hij was daarin zo ruim en breed als iemand maar wezen kan en mag.

De eerste kennismaking was alleen maar aangenaam en goed. En in de ruim 3 jaren, die ik met Prof. Schilder heb mogen omgaan, is de eerste indruk nooit gelóóchenstraft en altijd bevestigd. Ik heb een man ontmoet met z'n gebreken en zwakheden. Hij was een man van gelijke bewegingen als wij allen. Het is mijn taak niet die wereldkundig te maken. Maar ik mag en moet wel voor zijn eer en goed gerucht opkomen. Van hem heb ik niets dan goeds en vriendelijks ondervonden. Men zei, dat hij altijd wilde heersen. Ik ondervond, dat hij wilde dienen. Men zei, dat hij allen en een iegelijk naar zijn hand wilde zetten. Ik heb er niet het minste van gemerkt, nooit ofte nimmer. Men zei, dat hij geen critiek kon dulden. Het tegendeel is naar mijn ondervinding waar.

Of het hielp, dat is een andere kwestie. Hij had een sterke overtuiging. En een vaste koers. Waaruit hij niet gemakkelijk te krijgen was.

Maar dat hij nooit naar iemand zou willen luisteren, dat is niet waar. Hij was een goede vriend en een trouwe collega. Om van te houden.

Toen hij indertijd bemerkte, dat ik wegens overspanning, mogelijk niet op tijd klaar zou komen met de rede, te houden bij de overdracht van het rectoraat, bood hij direct aan met mij te ruilen: Hij zou dan toen wel een rede houden en ik het daarop volgende jaar. Hoewel hij zelf met werk overladen was.

Het gebeurde bij mijn weten nooit, dat Prof. Schilder één college verzette of iets dergelijks, zonder de goedkeuring van de rector te vragen.

In dagen van ziekte of narigheid was hij de eerste, die z'n belangstelling toonde. En zelf was hij voor de kleinste broederdienst blij en dankbaar als een kind.

We waren het niet altijd eens. Maar we waren wel één. In de Here. En in Zijn dienst. Bij alle verschil van inzicht heb ik bij hem steeds gevonden een willen buigen voor het Woord des HEREN.

We missen hem en zullen hem nog meer missen.

Maar er is troost. Voor hem: Want hij is bij de Here.

En voor ons: Jezus Christus is gisteren en heden Dezelfde en tot in eeuwigheid.

„Gedenkt uw voorgangers, die u het woord Gods gesproken hebben en volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst van hun wandel". Hebr. 13 : 7, 8.

H. J. J.